

Osoko bilkura

Bilbon, Euskaltzaindiaren egoitzan

2020ko uztailaren 17an

Urrutia, Andres, euskaltzainburua,
Videgain, Xarles, euskaltzainburuordea,
Kintana, Xabier, idazkaria,
Aleman, Sagrario, diruzaina,
Arejita, Adolfo, Iker sailburua,
Coyos, Jean-Baptiste, Jagon sailburua,
Arkotxa, Aurelia,
Davant, Jean-Louis,
González de Viñaspre, Roberto,
Iñigo, Andres,
Kaltzakorta, Jabier,
Oihartzabal, Beñat,
Oñederra, Miren Lourdes,
Salaberri, Patxi,
Toledo, Ana,
Uribarren, Patxi,
Urkia, Miriam eta
Zabaleta, Patxi.

Mujika, Alfontso eta
Osa, Erramun,
zegozkien gaietan.

Ezin etorria adierazi dutenak: Miren Azkarate, Patxi Goenaga, Jose Irazu “Bernardo Atxaga”, Joseba Lakarra, Andoni Sagarna, Pello Salaburu eta Mikel Zalbide.

Ahalak: Miren Azkaratek ahala Miren Lourdes Oñederrari; Patxi Goenagak ahala Miren Lourdes Oñederrari; Jose Irazu “Bernardo Atxaga”k ahala Andres Urrutiari; Joseba Lakarrak ahala Aurelia Arkotxari; Andoni Sagarnak ahala Miriam Urkiari; Pello Salaburuk ahala Miren Lourdes Oñederrari; Mikel Zalbidek ahala Andres Urrutiari. Batzarra Bilbon, egoitzan egin da, 2020ko uztailaren 17an, ostiralean, 10:00etan.

A. Urrutia euskaltzainburuak euskaltzain guztiak agurtu eta etorririkoen zerrenda eta ahalak irakurri ditu. Horrela, quoruma badela egiaztatu ondoren, uzaileko Osoko bilkurari hasiera eman zaio.

1. Osoko bilkurako (2020-06-26) bilera-agiria onestea, hala erabakiko balitz.

R. González de Viñaspre euskaltzainak bi iruzkin egin ditu, bi-biak onartu dira. A. Urrutia euskaltzainburuak ahoz bestelako oharririk egin nahi den galdetuta, ez da egin. Ondorioz, 2020ko ekainaren 26ko bilkurako bilera-agiria onetsirik gelditu da.

2. Andres Iñigo euskaltzain emeritu izatearen ondoriozko domina-hutsartea: hautagaiak bozkatzea.

A. Urrutiak gogorarazi duenez, hutsarterako bi hautagai aurkeztu dira. Alde batetik, Paskual Rekalde euskaltzain urgazlea. Beste aldetik, Paula Kasares euskaltzain urgazlea.

Bozketa egin aurretik, Osoko bilkuran erabaki da bi hautagaiei eskerrak ematea hautagaitza onartzeagatik. Segidan, A. Urrutiak gogora ekarri du euskaltzain oso hautatua izateko, hautagaietako batek euskaltzain osoen bozen gehiengoa erdietsi behar duela.

Ondoren, bozketa egin da (guztira, zuzenean eta ordezkatuak, 23 euskaltzain). Eraitza ondokoa izan da:

Paskual Rekalde hautagaiaren alde: 16 boto.

Paula Kasares hautagaiaren alde: 6 boto.

Boto zuriak: 1.

Ondorioz, Arautegiak eta Barne-erregelek diotena betez, Paskual Rekalde euskaltzain oso izendatu da.

Euskaltzain osoen botoak jasota daudela, boto-kontaketa egiten ari den bitartean, B. Oihartzabal euskaltzaina bilera-aretoan sartu eta, ondorioz, ezin izan du bozketan parte hartu. Era berean, J. Lakarra euskaltzain osoaren ahala kontaketa-aren ostean iritsi da.

3. Onomastika: *Iruñeko eta Nafarroako erresumetako errege-erreginen izenak arau-gaia*. Jasotako oharrak aztertu eta erabakiak hartu.

R. González de Viñaspre Onomastika batzordeko buruak eta Alfontso Mujika batzordeko idazkariak azaldu dutenez, ekainaren 26ko Osoko bilkuran ez zen astirik egon ohar guztiak aztertzeko, eta, gainera, oharrak egiteko epea luzatzea erabaki zen. Ondorioz, aurreko bilerarako aurkeztu ziren oharrez gainera, beste hiru jaso dira, X. Videgain, X. Kintana eta M. L. Oñederra euskaltzainek paratuak.

Onomastika batzordeak oharrak aztertu eta erantzun arrazoituak prestatu ditu. P. Zabaletaren laugarren proposameneraino –*Eneko Aristaren* ordez, *Eneko Aritza* jartzea— aztertu zen aurreko bileran. Gai horretan, X. Kintanak oharra egin du, *Arista* formaren ordez *Aresta* proposatzeko. Batzordeak izen-aldaeren azterketa xehea egin du (banatutako dokumentuan ageri da), eta garbi ageri da testigantza historikoetan *Arista*, *Aresta* eta *Ariesta* formak ageri direla iturririk zaharretan, baina *Arista* forma nagusitu zela eta hori dela gaur egun erabiltzen den aldaera. Hala proposatu, erabili eta zabaldu du Onomastika batzordeak, hala nola 2017an Iruñeko karriken izenatarako Iruñeko Udalarari bidalitako proposamenean, eta 2019an kale-izenen irizpideei buruzko liburuan. *Aritza* forma XIX. mendearen amaieran zabaldu zen, Oihenartek XVII. mendean formulatutako hipotesi bat, Moretek 1766an berriz hartua, Arturo Campiónek 1892an zabaldu zuenean. Eztabaidatu ondoren, adostasunik ez dagoenez, bozkatu da. Emaiza ondokoa izan da (guztira, zuzenean eta ordezkatuak, 25 euskaltzain): *Arista* jartzearen alde 17 boto, *Aritza* jartzearen alde boto bat, *Aresta* jartzearen alde boto bat eta 6 boto zuri. Beraz, arauan *Eneko Arista* forma jartzea nagusitu da.

P. Zabaletak, bosgarren oharrean, *Antso* formaren ordez *Santxo* forma onartzea proposatu du, izen hori euskaraz erabili delako, patronimikoa *Santxitz* proposatzen denez, logikoa delako *Santxo* izena hautatzea eta *santxete* diru-izena ere *Santxo* izenetik eratorria delako. Onomastika batzordeak, erantzunean, argudiatu du *Antso* eta *Santxo* izenak erabili direla tradizioan, baina orain arte 8 aldiz arautu duela Euskaltzaindiak *Antso* izena, 66. arauan, 181. arauan eta 186. arauan, Aragoiko, Gaztelako eta Portugalgo erregeak ere badirela izen horretakoak eta *Antso* forman arautu direla. Eztabaidatu ondoren adostasunik ez dagoenez, bozkatu da. Emaiza ondokoa izan da: *Antso* jartzearen alde 14 boto, *Santxo* jartzearen alde 9 boto eta bi boto zuri.

X. Videgainek ohar bat egin du Frantzisko Febo erregearen jaiotze-urteari buruz, 1469an izan beharrean lehenago behar duela iritzita. Onomastika batzordea ados agertu da, eta, dokumentazio osagarria erakutsi ondoren, aldatzea eta jaiotze-urtea 1467 jartzea onartu da.

M. L. Oñederrak bi ohar egin ditu araugaiaren sarrerako testuari buruz: “afrikari” dagoen tokian, “afrikatu” jartzea proposatu du, eta, “erदारक ez dituen txistukari afrikariak” esaldiari buruz, adierazi du gaztelaniak izan zituela txistukari afrikatuak XVI. mendera arte hizkera zainduan. Batzordea ados agertu da, baina, esaldi hori Euskaltzaindiak 1988an argitaratutako liburu baten aipu bat denez, zuzenketa egiteko, aipua kendu eta aipuari erreferentzia eginez berridatziko da esaldia, honela: “gaztelaniak ez dituen txistukari afrikatuak (bazituen, baina duela zenbait mende galdu zituen)”.

Errege-erreginen zerrenda non amaitu eta *Fernando I.a* zerrendan sartu behar zen ala ez galdetu zion Onomastika batzordeak Osoko bilkurari. M. Azkaratek *Fernando I.a* zerrendan ez sartzearen aldeko iritzia eman zuen ekainean, baina idatziz adierazi du bi historiagileri galdetu diela eta honela esan diotela:

1. “(...) egia da [dinastia edo etxe aldaketak ezkontzaz egin zirela] Behe Erdi Aroan, baina 905.ean edo 1134.ean halako aldaketak egon ziren (lehenengoan Jimenotarrek Enekotarrak ordezkatu zituzten, bigarrean Nafarroako baroiek euren arteko bat, euren arteko boteretsuena, aukeratu zuten errege, Gartzea Ramirez, suzesio-krisi baten testuinguruan). (...) erabakitzeke irizpiderik argiena hau da, Nafarroako Gorteen uneren batean erregetzat hartu ote zuten, edo Fernandok berak bere agirietan titulua erabili zuen jakitea”.
2. “En mi opinión, Fernando de Aragón (guste o no guste) debe figurar en la lista de los reyes de Navarra. Sin entrar en la forma en que obtuvo la corona, si esta era legítima o no (se discutió muchísimo de ello) de acuerdo con las ideas de la época, la verdad es que las Cortes de Navarra le juraron como rey en marzo de 1513. Es verdad que algunos nobles exiliados no participaron, pero de buena o mala gana allí estaban los representantes de los “brazos” que componían la asamblea representativa del reino. Así que sí, Fernando de Aragón o *El Católico* reinó en Navarra (también en Baja Navarra) de hecho y de derecho entre 1512 y 1516. Usó el título de rey de Navarra y así se le intituló también en la documentación emanada de todos los órganos del reino, empezando por el Real Consejo de Navarra. También emitió moneda de oro con ese título”.

Horiek horrela, atzera egin du lehenago emandako iritzian, eta historiagileek diotenari jarraitzearen alde agertu da. P. Zabaletak esan du historiagile guztien iritzia hartu behar direla aintzat eta proposatu du Nafarroa kontinentalean jarraitu zuen Nafarroako errege-erreginen ildo historikoa gogoan izatea zerrenda hau egiterakoan, besteak beste, euskararen historiarekiko izan zuten garrantziarengatik. Onomastika batzordeak, aurreko bileran, adierazi zuen P. Zabaletak proposatutako bi eranskinetan sartuko lirakeen errege-erreginen izen guztiak araututa daudela jada 186. arauan, Nafarroakoaz gainera Espainiako edo Frantziako errege-erregina ere izan zirelako. Horregatik, batzordearen ustez, izenen grafia finkatzeari dagokionez, ez dira beharrezkoak. Ondorioz, gaia hurrengo bilkuran erabakitzeko utzi da. Onomastika batzordeari eskatu zaio lehen egindako proposamenean gehiago zehaztea aukerak, Osoko bilkuraren eztabaida errazteko. Era berean, A. Urrutiak Patxi Zabaletari bere zehaztapenak idatz ditzala iradoki dio eta honek hala egingo duela esan du.

4. Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta adibideak. Batzorde Ahaldunduaren oharrak (XXI). Jasotako oharrak aztertu eta erabakiak hartu.

Batzorde Ahaldunduko M. Urkia idazkariak ekaineko bilkuran aurkeztutako aztergaiari bi euskaltzainek egindako oharrak eta egitasmoko kideek emandako erantzun arrazoituak aurkeztu ditu. Onomastika batzordeak *Etxahunea* eta *Ipurua* formei buruz helarazitako argibideak ere aurkeztu dira. Ontzat eman dira guztiak, salbu *husna* sarrerari buruzkoak. Iraileko bilkuran berriro helduko zaio kontu honi.

5. Euskaltzaindiaren Hiztegia. Adierak eta adibideak. Batzorde Ahaldunduaren oharrak (XXII). Aurkeztu.

Aztergai berria, OEHko P letrari dagokiona, aurkeztu du M. Urkia Batzorde Ahaldunduko idazkariak, A. Iñigo eta M. Azkarate euskaltzainek egindako oharrak eta egitasmoko kideek emandako erantzun arrazoituak biltzen dituen. Horrela, oharrak egiteko epea zabaldu da, irailaren 14ra arte.

6. Esku artekoak.

6.1. 2020ko Eusko Ikaskuntzaren Manuel Lekuona Saria. 2020. urteko edizio-rako hautagaitzak aurkezteko epea 2020ko uztailaren 1etik irailaren 6ra izango dela iragarri du A. Urrutia euskaltzainburuak. Osoko bilkura jakitun geratu da.

6.2. Hurrengo bilkurak. Hurrengo bilkuren berri eman da:

“Etorkizuneko euskal gizartea: euskara erabiltzeko eremu berriak” mintegia egingo da uztailaren 21ean, Sabino Arana Fundazioaren egoitzan. Mintegia Euskaltzaindiaren Sustapen batzordearen eta Sabino Arana Fundazioaren arteko lankidetzaren emaitza da.

Osoko bilkura. Irailaren 25ean egingo da Gasteizen, hasteko eta bat, udaletxean. Osasun-agintariek ezarritako baldintzak bete ahal izateko, gerta daiteke beste eremu fisiko batean egin behar izatea. Nolanahi ere, xehetasunak irailean emango dira.

7. Azken ordukoak.

Bilkurari amaiera eman aurretik, gaurko bilkuran euskaltzain oso izendatu berri den Paskual Rekalde batzar-aretora sartu da. Euskaltzainek txalo artean ongi etorria egin diote. Ondoren, A. Urrutia euskaltzainburuak zorionak emateaz gainera, gogorarazi dio euskaltzain oso izendatu berri denari izendapena Euskaltzaindian lan egiteko eta engaiamendua indartzeko deia dela. P. Rekaldek, aldiz, esker oneko hitzak izan ditu, bai eta aditzera eman ere lanean jarraituko duela, Euskaltzaindiaren xede eta helburuak al bait hobekien gara daitezten.

Eta beste aztergairik ez dela, Osoko bilkura bukatutzat eman da, 12:00etan.

Andres Urrutia Badiola,
euskaltzainburua

Xabier Kintana Uriarte,
idazkaria